

Aleg. 143.

S p r a w o z d a n i e

komisji administracyjnej o petycji l. 827, pet. 699 urzędników i służ Wydziału krajowego i zakładów krajowych w sprawie ustanowienia statutu emerytalnego.

Wysoki Sejmie!

Uchwałą sejmową z 15. Grudnia 1887 przekazaną została petycja urzędników i służ Wydziału krajowego komisji administracyjnej do załatwienia. W wykonaniu tego polecenia komisja uważała za obowiązek zbadać istniejące w tej mierze stosunki, jak również przepisy w innych krajach koronnych i na podstawie tego przedstawia co następuje:

Według §§. 33. i 63. „ustanowy służby krajowej“ uchwalonej przez Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 23. Marca 1866. miały być wydane osobne przepisy emerytalne dla urzędników i służ krajowych tudzież ich wdów i sierót.

Osobne te przepisy jednak nie zostały dotąd wydane, wskutek czego Wydział krajowy stosuje do urzędników pozostających w służbie krajowej i zakładów krajowych emerytalne przepisy rządowe, których podstawą są Najwyższe postanowienia z 4. Listopada 1771, 24. Marca 1781, 4. Września 1850 i 9. Grudnia 1866.

Główne zasady powołanych postanowień są następujące:

- I. Nieprzerwana stała służba przez lat 40 (z wyjątkiem profesorów gimnazjalnych) uprawniającą do poboru pensji w wysokości całej stałej płacy z pobieranemi pięcioleciami.
  - II. Lata służby rozpoczynają się z dniem złożonej przysięgi.
  - III. Jeżeli niezdolność do służby prędzej zachodzi, a to:
    - a) przed upływem pierwszych lat 10 stałej służby w wypadkach obłąkania, ociemnienia lub innej nie z własnej winy pochodzącej choroby, otrzymują urzędnicy i służ 1/4 część stałej płacy, jako emeryturę. Jeżeli zaś wypadku takiego nabawił się urzędnik lub służa w urzędowaniu, wówczas może mu być przyznana i wyższa pensja.
- W innych wypadkach niezdolności do służby lub utraty służby nie z własnej winy, otrzymuje urzędnik lub służa odpłatę w wysokości jedno- lub półtora-rocznej stałej płacy.

b) Po upływie pierwszych lat 10 stałej służby otrzymują oni :

po wysłużeniu lat 10 do 15			—	$\frac{1}{3}$	stałych poborów		
"	"	"	15	"	20	—	$\frac{3}{8}$ " "
"	"	"	20	"	25	—	$\frac{4}{8}$ " "
"	"	"	25	"	30	—	$\frac{5}{8}$ " "
"	"	"	30	"	35	—	$\frac{6}{8}$ " "
"	"	"	35	"	40	—	$\frac{7}{8}$ " "
"	"	"	40	"			$\frac{8}{8}$ " "

IV. W razie rezygnacji z emerytury otrzymują urzędnicy i służy odprawę w wysokości dwuletniej stałej płacy, z pobieranymi kwinkweniami.

V. Pensye wdowie i dodatki na wychowanie dzieci, względnie sierót dzielą się na trzy kategorie :

- a) Na takie, które oznaczone bywają Najwyższem postanowieniem ;
- b) które ustalone są dla pewnych kategorii służby (*charaktermässige Dienstes-Cathegorie*) bez względu na stałą płacę męża, względnie ojca i
- c) które wymierzane być mogą tylko od stałej płacy męża, względnie ojca.

Kategoria ad a) i ad b), do której to ostatniej należy cały szereg osobno poszczególnionych urzędników, nie wchodzi tu w rachubę, gdyż w braku odpowiednich posad, nie ma zastosowania do urzędników krajowych.

Wdowy zaś należące do trzeciej kategorii (ad c) mogą otrzymać pensję wdowią, jeśli mąż miał prawo do emerytury lub ją pobierał, tudzież jeśli mąż zmarł w urzędowaniu, lub wskutek tegoż urzędowania, chociaż przed wysłużeniem lat dziesięciu.

VI. Przed wysłużeniem lat 10 męża otrzymuje wdowa pod powyższymi warunkami jedną czwartą część poborów stałych męża, po wysłużeniu zaś tegoż więcej jak lat 10, otrzymuje wdowa jedną trzecią część stałych poborów męża, wszakże w każdym razie najmniej 105 zł., a najwięcej 350 zł.

VII. Jeżeli mąż lub ojciec nie wysłużył lat 10 i to nie z własnej winy, a wdowa nie ma prawa do pensji, otrzymuje ona, względnie sieroty $\frac{1}{4}$ część stałych poborów męża, względnie ojca, jako jednorazową odprawę.

VIII. Wdowa pobierająca pensję, może w razie ponownego zamążpójścia, albo zastrzedz sobie dalszy pobór pensji na wypadek powtórnego owdowienia, albo żądać odprawy, która wynosi :

- a) jeśli niema dzieci — trzechletnią pensję wdowią ;
- b) jeśli zaś są dzieci niżej wieku normalnego — półtoraroczną pensję wdowią.

IX. Wdowa mająca prawo do pensji, obarczona co najmniej czworgiem dzieci, ma prawo do pobierania dodatku na ich wychowanie, a to: dla chłopców aż do ukończenia lat 20, dla córek zaś aż do ukończenia lat 18.

Dzieci te mogą otrzymać rocznie od 12 zł. 60 ct. do 63 zł., wszakże suma tego dodatku, łącznie z pensją matki nie może przekraczać ogólnej kwoty 525 zł.

X. Pensya „konkretalna“ należy się sierotom bez rodziców, lub których matka nie żyła z mężem (ojcem), wyszła powtórnie za mąż, lub skazaną została za zbrodnię. Wysokość tej pensji wynosi połowę pensji matki jako wdowy, lub jako takiej, której w zwykłych warunkach pensya by się należała.

XI. „Pośmiertne“ (Konductquartal) należy się wdowom, względnie sierotom po urzędnikach i słu-
gach, których stałe pobory nie przekraczają 630 zł., a wysokość tego dodatku jest $\frac{1}{4}$ płacy.

XII. Datek z łaski należy się tym sierotom, które przekroczywszy wiek normalny dla ułomności lub choroby do pracy nie są zdolne i nie uzyskały innego zaopatrzenia. Wysokość tego datku różni się pobieranemu dodatkowi na wychowanie.

Nie można zaprzeczyć, że powyższe główne zasady emerytalne, a szczególnie wymiar pensji i zaopatrzeń, nie odpowiadają dzisiejszym stosunkom społecznym i ekonomicznym.

Uznaje to już c. k. Rząd sam, gdyż zamierza wnieść do Rady Państwa projekt nowej ustawy pensyjnej.

Tem mniej są one jednak odpowiednie dla urzędników krajowych, którzy znajdowali i znajdują się w zupełnie odrębnych warunkach od rządowych urzędników.

Okoliczność tę podniósł już ś. p. poseł Kraiński, który jako ówczesny referent Wydziału krajowego przy rozprawie nad „ustanową służby krajowej“ na posiedzeniu Wysokiego Sejmu dnia 23. Marca 1866. (str. 1325 sten. spr. z r. 1865|6) oświadczył, że: „Urzednicy w służbie krajowej nie mają takich widoków do wyższych posad, jakie się łączą ze służbą rządową, chociaż się po nich takiej samej kwalifikacji wymaga, jak przy służbie rządowej“.

Od tego czasu zmieniony został wprowadzić etat osób i płac urzędników i sług krajowych, a to na podstawie uchwał Wysokiego Sejmu z d. 3. Stycznia 1874, 24. Marca 1876, 4., 14. i 18. Października 1878, 13. Lipca 1880, 23. Października 1881, 23. Września i 18. Października 1882, wszakże nie zmieniło się z tego względu położenie urzędników krajowych, iż nie mają i nie mogą mieć tej obszernej w hierarchii urzędniczej przyszłości, jaką mają urzednicy rządowi, a w braku posad przy służbie krajowej, — o owym wyżej ad V. b) wspomnianym odrębnym charakterze, wdowy i sieroty po urzednikach krajowych nie mogą uzyskać połączonego z podobną posadą korzystniejszego zaopatrzenia.

Wobec tego stanu rzeczy, chociażby, jak to c. k. Rząd zamierza, warunki pensyjne urzedników i sług rządowych polepszone zostały, warunki te zawsze dla krajowych urzedników nie byłyby zgodne z podniesioną wyżej zasadą, której usprawiedliwienia odmówić nie można. Na podstawie tej samej zasady i uznając jej słuszość, inne Sejmy krajowe, jak n. p. w Czechach, Niższej Austrii, Wyższej Austrii, Styryi, Szląsku, Karyntyi, Bukowinie, uchwaliły dla urzedników i sług krajowych tudzież zakładów krajowych, odrębne przepisy emerytalne.

Przepisy te, a właściwie statuty odstępują przeważnie od zasad rządowych i to tak pod względem warunków do uzyskania emerytury, jak i pod względem wymiaru jej, tudzież wymiaru pensyi wdowiej i zaopatrzenia sierot. Najgłówniejsze zmiany zasadnicze są następujące:

- I. Co do ilości lat służby przyjęły Sejmy krajowe w Czechach, Niższej Austrii i Szląsku za zasadę, że urzednicy na posadach, których osiągnięcie wymaga odrębnych kwalifikacyj, dłuższego czasu studyów, jak n. p. conceptowi, wyżsi techniczni, i t. p. mają obowiązek służenia w Czechach i Szląsku lat 35, a w Niższej Austrii nawet lat 34, inni zaś urzednicy i słudzy, którzy odpowiednią posadę nabyć mogą bez dłuższego czasu studyów, mają obowiązek służenia przez lat 40, — w obydwu wypadkach z prawem uzyskania całej pensyi.
- Jedynie tą samą zasadą kierowała się też i Wysoka Izba w obecnej kadencji przy rozprawie nad ilością lat służby nauczycieli ludowych, których kwalifikacye nie wymagają dłuższego czasu studyów.
- II. Z wyjątkiem Wyższej Austrii, wszystkie inne Sejmy krajowe poszczególnionych wyżej krajów, przyznały urzednikom i sługom po wysłużeniu pierwszych lat 10 prawo do emerytury w wysokości 40% stałych poborów, a za każdy wysłużony rok następny — przy urzednikach z prawem do pensyi po 35 latach o 2·4%, przy innych zaś urzednikach i sługach o 2% stałych poborów wyższą emeryturę.
- III. Wymiar pensyi wdowy po urzedniku lub słudze, który miał prawo do emerytury lub ją pobierał, ustanowiony został przez Sejmy krajowe w Czechach, Niższej Austrii i Szląsku w zasadzie na 40% stałych poborów męża z temi odmianami, że w Czechach liczone są 40% od płacy nie przekraczającej 1.200 zł., od następnych zaś każdych 100 zł. stałych poborów, dostaje wdowa o 15% wyższą pensyę aż do łącznej wysokości pensyi 800 zł. — W Niższej Austrii 40% stałych poborów męża nie może przekraczać 600 zł. pensyi wdowiej, a w Szląsku otrzymuje wdowa po mężu, który służył 10 lat — wprawdzie 34%, ale za to za każdy następny rok służby męża otrzymuje ona o 1% więcej aż do 40% stałych jego poborów bez dalszego ograniczenia.

W Karyntyi wreszcie i Bukowinie otrzymują wdowy połowę pensyi męża, — którą tenże pobierał lub do jej pobierania był uprawniony.

- IV. Co do zaopatrzenia sierót, to wszystkie Sejmy krajowe ustanowiły, iż każde dziecko po urzędniku lub słudze, który miał prawo do emerytury lub ją pobierał, otrzymuje dodatek na wychowanie.

Wysokość tego dodatku jest rozmaita, a tu przytacza się tylko te kraje, w których wysokość dodatku oznaczoną została procentowo, mianowicie: w Niższej Austrii 5% płacy ojca, po śmierci matki 10%, wszakże najwyżej 100 zł. na każde dziecko, a pobory wszystkich pozostałych mogą wynosić 60% stałych poborów ojca.

W Styryi 5% wszystkich poborów ojca bez żadnego ograniczenia.

W Szlązku 5—15% stałych poborów ojca. Suma zaś dodatków dla sierót i pensyi wdowiej może osiągnąć połowy stałych poborów ojca, względnie męża.

Również i Wysoki Sejm, jakkolwiek wyjątkowo, uznawał w licznych wypadkach niedostateczność przepisów rządowych i bądź podwyższał ustanowione przez Wydział krajowy pensye i zaopatrzenia, bądź ustanawiał je sam w wypadkach, w których w myśl obowiązujących dotąd przepisów rządowych pensye te i zaopatrzenia przez Wydział krajowy przyznane być nie mogły.

I tak podwyższyła Wysoka Izba uchwałą z dnia 27. Marca 1866 i 6. Grudnia 1873 pensyę archiwisty Pawulskiego z 1.050 zł. na 1.400 zł., — 28. Września 1871 protokoliście Madejskiemu z 1.000 zł. na 1.200 zł., — 28. Września 1871 archiwście Tarczyńskiemu z 1.000 zł. na 1.200 zł., — 18. Października 1878 pensyę portyera Prokopowicza z 690 zł. na 960 zł., — 21. Stycznia 1886 pensyę rządcy szpitala Jędrzejewskiego z 1.000 zł. na 1.600 zł., — 21. Stycznia 1886 pensyę Dyrektora rachunkowego Pierożyńskiego z 1.600 zł. na 1.900 zł., — 6. Października 1884 pisarza szpitalnego Błazeja Marcza z należnych 175 zł. na 700 zł., — 22. Października 1884 datak dla 4 sierót po radcy Niewiadomskim z 262 zł. 50 ct. na 623 zł. 50 ct., — 25. Sierpnia 1877 wdowie Pawulskiej z 350 zł. na 600 zł., — 17. Października 1871 wdowie po sekretarzu Karatnickim na 600 zł., — 7. Października 1874 wdowie po rządcy szpitala Grundowej z 210 zł. na 245 zł., — 27. Marca 1866 i 27. Listopada 1873 dla 4 sierót po sekretarzu stanowym Bojarskim z 52 zł. 50 ct. na 100 zł. dla każdej i t. d.

W wypadkach zaś, w których Wydział krajowy, dla braku warunków, zaopatrzenia przyznać nie mógł, ustanowił Wysoki Sejm uchwałami:

- z 25. Kwietnia 1876 dla córki po sekretarzu Karatnickim, którego wdowa powtórnie za męża wyszła 300 zł.,
- 24. Września 1874 wdowie po adjunkcie rachunkowym Łopuszańskim 350 zł., a dla 2 jego sierót po 50 zł.,
- 24. Czerwca 1880 wdowie po protokoliście Olewińskim 350 zł.,
- 12. Października 1882 dla wdowy po Drze Szeparowiczu pensyę 500 zł.,
- 22. Października 1884 dla wdowy po inżynierze Pochowskim 200 zł. i dla jego sierót 200 zł. rocznie,
- 22. Stycznia 1886 wdowie po konduktorze drogowym Chodorowskim pensyę 100 zł.,
- 14. Stycznia 1887 dla wdowy po pisarzu szpitalnym Flasińskim pensyę 150 zł. i t. d.

Powyższy (niezupełny) szereg uchwał, któremi Wysoki Sejm w tak licznych wypadkach od zasad przepisów rządowych odstąpił, a szczególnie przy zaopatrzeniu wdów i sierót, zdaje się najlepiej udowadniać, że i Wysoka Izba podziela zdanie, iż rządowe przepisy emerytalne nie odpowiadają względem słuszności, że zatem zachodzi istotna potrzeba uchwalenia dla urzędników i służb krajowych, tudzież zakładów krajowych proszonego przez nich odrębnego statutu emerytalnego.

Gdy nie ulega wątpliwości, że przy zastosowaniu którychkolwiek z powyższych zasad dzisiejsze wydatki na pensye i zaopatrzenia zostałyby zwiększone, przeto wypadałoby zastanowić się, czyli i

o ileby urzędnicy i słudzy krajowi mogli lub powinni pociągnięci być do wzajemnego udziału we wspomnianych wydatkach.

Według dotychczasowego w tym względzie stanu rzeczy, urzędnicy i słudzy rządowi opłacają na podstawie §§. 176. do 179. ustawy o taksach z 27. Stycznia 1840 jednorazowo jedną trzecią część swych poborów, o ile one przekraczają przy pierwszej nominacji 300 zł., tudzież, również jednorazowo, $\frac{1}{3}$ część od każdej uzyskanej następnie w skutek awansu nadwyżki. Opłata ta nosi nazwę „*taksa służbowa*“.

Urzędnik płacący „*taksę służbową*“, wolny jest przez rok od opłaty podatku dochodowego, a jeśli podatek ten przewyższa taksę, płaci także tę nadwyżkę podatkową. Osobnej taksy na emeryturę urzędnicy rządowi nie opłacają. — Wspomniana zaś „*taksa służbowa*“ jest dochodem ogólnego skarbu państwowego i nie tworzy osobnego samoistnego funduszu.

Urzędnicy natomiast i słudzy krajowi, tudzież zakładów krajowych opłacają dotąd „*taksę od dekretów*“ i to w połowie, gdyż drugą połowę przyjęła Wysoka Izba uchwałami z 20. Października 1882 i 18. Października 1883 na fundusz krajowy, tudzież podatek dochodowy. Obydwie te należitości wpływają rozumie się jedynie do skarbu państwowego.

Do opłaty wszakże „*taksey służbowej*“ petenci nie byli od początku i nie są pociągani, a to właśnie z powodu, iż znajdują się oni w porównaniu z urzędnikami rządowymi w odrębnych, mniej korzystnych warunkach.

Komisya ogranicza się do przedstawienia tych stosunków, nie przesądzając, czy i o ile urzędnicy i słudzy krajowi mogą się przyczyniać do zwiększonych wydatków na emeryturę — komisya poddaje jedynie tę myśl Wydziałowi krajowemu do ocenienia i ewentualnego zastosowania przy układaniu statutu emerytalnego.

Co do prośby petentów, o wliczenie im przy wymiarze emerytury lat służby przebytej na niestałej posadzie w Wydziale krajowym lub zakładach krajowych, tudzież lat służby przebytej w innych publicznych urzędach, Wysoka Izba objawiła swoje zapatrywanie przy rozprawie w dniu 16. Września 1882 nad wniesioną przez jednego z urzędników Wydziału krajowego takiej samej natury petycją (str. 100 sten spr. z r. 1882.) mianowicie: „że dopiero na końcu, a nie na początku służby urzędnika przedstawia się chwila odpowiednia do ocenienia, czy taki urzędnik, mając na oku całość jego służby, zasługuje na nadzwyczajne uwzględnienie przez wliczenie mu lat nie należących do stałej służby.“

To samo zapatrywanie objawił Wydział krajowy niejednokrotnie również co do lat służby przebytej przez urzędników krajowych na innych posadach publicznych. Nie ulega więc wątpliwości, że Wydział krajowy postąpi w powyższych wypadkach podług tych właśnie zasad, których ujęcie w formę przy projekcie przyszłego etatu emerytalnego będzie już rzeczą Wydziału krajowego.

Komisya administracyjna doszła do przekonania, że wydanie odrębnego statutu emerytalnego jest pożądané, a to nie tylko w uwzględnieniu słusznych żądań urzędników i sług krajowych, tudzież zakładów krajowych, ale także z uwagi na interes służby krajowej, która na tem tylko zyskać może. Uregulowanie bowiem przyszłości funkcyonaryuszów krajowych, jako też ich wdów i dzieci, będzie niezaprzeczenie bodźcem, do tem gorliwszego pełnienia obowiązków.

Mimo to jednak nie uznaje Komisya za stosowne przedkładać już obecnie Wysokiemu Sejmowi specjalnych wniosków, gdyż sprawa niniejsza wymaga wszechstronniejszego rozpatrzenia i zbadania, którego tylko Wydział krajowy może dokonać.

Z tych powodów Komisya administracyjna wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Petycję urzędników i sług krajowych, tudzież zakładów krajowych przekazuje się Wydziałowi krajowemu do zbadania i przedłożenia na przyszłej sesji sejmowej projektu statutu emerytalnego dla urzędników i sług krajowych, tudzież zakładów krajowych.

Euzebiusz Czerkowski.

Przewodniczący.

Adam Jędrzejowicz.

Sprawozdawca.

